

تاریخ معاصر ایران

تجدید دوستی با فرانسه

آرش بهداد

با آغاز ماموریت «نیکلا بور» وزیرمختار فرانسه در تهران به سال ۱۲۷۱ق. روابط ایران و فرانسه پس از چند سال فترت، بار دیگر گرم شد. این تحول علاوه بر حضور وزیرمختاری تازه‌نفس و فعال، تا حدودی به تدبیر میرزاآقاخان نوری مربوط می‌شد که قصد داشت با تحرک بخشیدن به رابطه ایران و فرانسه، در فضای دیپلماتیک موجود در تهران که بیشتر تحت تأثیر سفارتخانه‌های بریتانیا و روسیه قرار داشت، تعادلی ایجاد کند.

بور روز پنجشنبه بیستم شوال ۱۲۷۱ق. به تهران رسید و مورد استقبال رسمی قرار گرفت. او همان روز به دیدار نوری رفت و از همان دیدار اول اعتماد او را جلب کرد. حاصل شرایطی که ذکر آن رفت، انعقاد معاهده‌ای میان دو کشور بود که درست یک هفته پس از ورود وزیرمختار امضا شد. بخش‌هایی از این معاهده به این شرح بود:

«فصل اول: بعدالایم الی الاید فی مابین دولت علیه ایران و رعایای آن دولت و دولت بهیه فرانسه و رعایای آن دولت دوستی صادق و اتحاد دائمی برقرار خواهد بود.

فصل دوم: سفرای کبار و وزرای مختار که هر یک از دولتین معاهدتین بخواهند به دربار یکدیگر مامور و مقیم سازند، همان رفتار و سلوکی که در حق سفرای کبار دول متحابه (دوست) و اتباع آنها معمول می‌شود، به عینها همان رفتار نیز در حق سفرای کبار و وزرای مختار دولتین معاهدتین و اتباع ایشان معمول و مجری و به همان امتیازات محفوظ خواهد بود.

فصل سوم: تبعه دولتین علیتین معاهدتین از قبیل سیاحان و تجار... که در مملکت محروستین سیاحت یا توقف نمایند، بآلسویه از جانب حکام ولایات و وکلای طرفین به عزت و حمایت قادرانه بهره‌مند خواهند گردید و در هر حال سلوکی که نسبت به اتباع دول کامله الوداد منظور می‌شود، در حق ایشان نیز منظور خواهد شد...

فصل چهارم: هرگونه امتعه و اقمشه که اتباع دولتین علیتین معاهدتین به مملکت یکدیگر نقل نمایند و یا از مملکت همدیگر بیرون ببرند وجه گمرگی که از تجار و اتباع دول کامله الوداد حین ورود امتعه و محصولات ایشان به ولایت دولتین و حین خروج از مملکتین مطالبه می‌شود، از ایشان نیز مطالبه خواهد شد و حق و وجه علی‌حده به هیچ اسم و رسم در دولتین علیتین مطالبه نخواهد شد.

فصل پنجم: در ممالک محروسه ایران اگر فی مابین اتباع دولت بهیه فرانسه مرافعه... روی دهد، طی گفت‌وگو و اجرای عدالت آن باتمام به عهده وکیل یا قونسول دولت بهیه فرانسه است... وکیل یا قونسول مزبور طی این گفت‌وگو را بر وفق قوانین متداوله در مملکت فرانسه خواهد کرد.

هرگاه مرافعه یا مباحثه یا منازعه فی مابین تبعه دولت بهیه فرانسه و اتباع دولت علیه در مملکت ایران حادث گردد و در محلی که وکیل یا قونسول دولت بهیه فرانسه مقیم باشد، مقالات متناعبین و تحقیق و تدقیق و اجرای حکم به عدل و انصاف در محکمه دولت علیه ایران که محل عادیه طی این‌گونه امورات [است] با حضور احدی از منتسبان وکیل یا قونسول دولت بهیه مزبوره خواهد شد.

هرگاه مرافعه یا منازعه یا مباحثه در مملکت ایران فی مابین اتباع دولت بهیه فرانسه و تبعه سایر دول خارجه واقع شود، تحقیق و اجرای حکم آن به عهده وکلا یا قونسول‌های طرفین خواهد شد.

کذاکلف گفت‌وگوها و منازعاتی که فی مابین تبعه دولت علیه ایران و اتباع دولت بهیه فرانسه و تبعه سایر دول خارجه در ممالک محروسه فرانسه اتفاق افتد، قرار انجام و اتمام آن به نحوی خواهد بود که با اتباع دول کامله‌الوداد در مملکت مزبوره معمول و مرتب می‌شود...

فصل ششم: هرگاه احدی از اتباع دولتین علیتین در مملکتین محروستین وفات یابد، در صورتی که میت را اقوام و شرکاء باشد، ترکه او باتمام تسلیم ایشان خواهد شد و در صورتی که میت را قوم و شریکی نباشد متروکات او امانت به وکیل یا قونسول دولت میت تسلیم می‌شود تا مشارالیه بر وفق قوانین متداوله در مملکت خود، چنانکه شاید و باید در این باب معمول دارد.

فصل هفتم: دولتین علیتین معاهدتین جهت حمایت اتباع و تقویت امور تجارت و فراهم نمودن اسباب حصول معاشرت دوستانه و عادلانه فی مابین تبعه جانبین چنین اختیار نمودند که از طرفین ۳ نفر قونسول برقرار گردد، و قونسول‌های دولت بهیه فرانسه در دارالخلافت طهران و بندر ابوشهر و دارالسلطنه تبریز تعیین، و قونسول‌های دولت علیه ایران در دارالسلطنه پاریس و شهر مرسیلیا (مارسی) و جزیره بوریان توقف نمایند. این قونسول‌های دولتین معاهدتین بآلسویه در محل متوقفه مسکونه مملکتین محروستین از اعزازات و امتیازات و معافاتی که قونسول‌های دول کامله الوداد در ممالک محروسه جانبین برخوردارند، محفوظ و بهره‌یاب خواهند گردید.

فصل هشتم: این عهدنامه دوستی و تجارتی حاضره که به ملاحظه کمال صداقت و دوستی و اعتماد فی مابین دولتین ذی‌شوکتین ایران و فرانسه منعقد شده است، به عون الله تعالی طرفین شروط مندرجه در آن را ابداًلهدر از روی صدق و راستی مرعی و محفوظ خواهند داشت...

این عهدنامه مبارکه به تاریخ بیست و هفتم شوال‌المکرم سنه ۱۲۷۱ هجری مطابق دوازدهم ژوئیه ۱۸۵۵ عیسوی در دو نسخه به خط فارسی و فرانسوی مطابق و موافق یکدیگر مرقوم شد.»

ناصرالدین‌شاه پادشاه ایران نیز در تایید سیاست دوستی دو دولت یک قطعه نشان مرصع به الماس و مصور به تمثال خود را با حمایل آبی مخصوص به بور اعطا کرد و دو قطعه نشان شیرخورشید نیز به دو تن از اعضای سفارت هدیه داد.

اشاره : اطلاعاتی که از اسرای عراقی درباره جنگ تحمیلی به دست آمده به روشن شدن جریانات و حوادثی که در خلال این جنگ اتفاق افتاده کمک شایانی کرده است. متن زیر گزارش یکی از فرماندهان اسیر عراقی درباره عملیات بیت‌المقدس است که با حذف بخش‌هایی از آن که شامل جزئیات گسترش یگان‌های دشمن در منطقه و عکس‌العمل سپاه سوم در برابر عملیات ارائه شده است.

■ **آمادگی عراق**

پس از عملیات فتح‌المبین در منطقه شوش و دزفول، عراق متحمل شکست نظامی بزرگی شد؛ بنابراین، به فکر حمله آینده و قریب‌الوقوع نیروهای ایرانی در جنوب و منطقه اهواز و خرمشهر افتاد و اقدامات سریع و گسترده‌ای را برای تمرکز و بسیج نیرو و نیز تهیه طرح‌های پدافندی انجام داد تا حمله آنها را به شکست کشدانه و انتقام عملیات فتح‌المبین را بگیرد. اطلاعات موجود نزد فرماندهی عراق و عکس‌های هوایی، فعالیت‌های شناسایی گروه‌های گشتی، بالگردها، استراق سمع و افسران اطلاعاتی که مامور به شناسایی نیروهای ایران بودند، حاکی از آن بود که نیروهای ایرانی قصد انجام عملیات عبور از رود کارون در منطقه پل هالوب و منطقه کوت العبید (طاهری) را دارند.

■ **پیش‌بینی عراق از حمله نیروهای ایران**

عراق طرح تک نیروهای ایران را به شرح زیر پیش‌بینی کرده بود:

الف – تک و عبور از رود کارون با فلش اصلی در منطقه کوت العبید و پل هالوب و پیشروی به سمت جاده اهواز – خرمشهر و انهدام نیروی مستقر در غرب کارون.
ب – حمله با فلش فرعی به منطقه اهواز از محور پادگان حمید (منطقه لشکر ۵).
ج – حمله با فلش فرعی دیگر در منطقه هویزه (منطقه لشکر ۶) و

د – بعد از کسب موفقیت در این عملیات، عبور از منطقه کوت شیخ به سمت خرمشهر.

■ **طرح پدافندی عراق**

فرماندهی نیروهای مسلح دستور تقویت نیروهای خرمشهر را صادر کرد و به دنبال این دستور یگان‌هایی از سپاه ۴ در شمال و سپاه ۲ در منطقه سیانی و نیز سپاه ۴ به زیر امر سپاه‌که مسئولیت منطقه جنوبی را داشتند درآمدند. همچنین، صدام شخصاً دستوراتی به این مضمون صادر کرد: «دفاع از خرمشهر همانند دفاع از بغداد و بصره بوده و خرمشهر تکیه‌گاه بصره به شمار می‌رود بنابراین، باید پیروزی در نبرد آینده را با هر قیمتی به دست آورد و نیروهای ایرانی را منهدم کرد.» همچنین، فرماندهان به کلیه نیروها تاکید کردند که این آخرین نبرد است و باید در این عملیات مقاومت کنند تا جنگ پایان پذیرد.

■ **گسترش نیروهای عراق**

الف – لشکر ۱۱ پیاده از شهر خرمشهر تا روستای گصبه واقع بر رود کارون (داخل) را پدافند می‌کرد.

ب – لشکر ۳ زرهی به دلیل تحرکی که داشت در غرب جاده اهواز – خرمشهر جلوی منطقه احتمالی عبور نیروهای اسلام مستقر و یگان‌های زرهی، مکانیزه و پیاده را زیر امر او قرار داده بودند.

ج – لشکر ۵ مکانیزه از منطقه‌اهواز در محل زیر آب‌برده شده طاهری و پادگان حمید و ساختمان‌های مسکونی پدافند کردند.

د – لشکر ۶ زرهی در هویزه تا هور هویزه پدافند می‌کرد که چندتپ پیاده به او مامور و در خط پدافندی اول مستقر شدند.
هـ – لشکر ۹ زرهی مستقر در جفیر به عنوان احتیاط عمومی لشکر ۵ مکانیزه و لشکر ۶ زرهی برای انهدام و مقابله با هرگونه رخنه در مواضع دو لشکر یاد شده تعیین شد.

و – لشکر ۱۰ زرهی (منهای تیپ ۱۷) به اضافه تیپ ۲۴ مکانیزه احتیاط لشکر ۳ زرهی قرار داده شدند.
ز – تیپ ۲۳ پیاده لشکر ۸ واحدهای پیاده مستقر در شلمچه به عنوان احتیاط خرمشهر زیر امر لشکر ۱۱ قرار گرفتند.
ح – لشکر ۷ پیاده به عنوان احتیاط عمومی سپاه زیر امر سپاه سوم قرار گرفت.

ط – بعد از عبور نیروهای اسلام، تیپ ۳۲ نیروی مخصوص زیر امر سپاه سوم.

ی – تیپ ۱۰ زرهی نیز زیر امر سپاه سوم قرار گرفت.

به کلیه یگان‌ها دستور داده شد برای جلوگیری از غافلگیری، هوشیاری و آمادگی خود را حفظ کنند.
نیروهایی که مامور پانک بودند بایستی در کلیه مناطق لشکر به طور مداوم برای بهتر انجام دادن ماموریت محوله تمرین می‌کردند.

■ **آغاز عملیات توسط نیروهای ایران**

در نخستین لحظات روز ۱۰/۲/۶۱، نیروهای ایرانی حمله‌ای که انتظار آن می‌رفت از ۳ محور به شرح زیر بر سپاه سوم انجام دادند:

الف – نیروهای ایران با تلاش اصلی از منطقه طاهری، با عبور از رود کارون، نیروهای تاختیری را پشت سر گذاشته و توانستند به جاده اهواز – خرمشهر برسند.

ب – حمله با تلاش پشتیبانی فرعی به جبهه لشکر ۵ مکانیزه در منطقه اهواز که نیروهای ایرانی توانستند مواضع جلویی این منطقه را منهدم کنند، ولی به دلیل مقاومت شدید نتوانستند به عمق مواضع رخنه کنند و
ج – حمله با تلاش فرعی به جبهه لشکر ۶ زرهی در منطقه هویزه که نیروهای ایرانی در این منطقه نیز نتوانستند به عمق مواضع رخنه کنند و فقط توانستند نیروهای خط‌مقدم را عقب برند. عراق وضعیت جبهه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و تصمیمات نظامی سریعی اتخاذ می‌کند.
بعد از پیشروی خوب و مؤثر نیروهای ایران به سمت مرزهای بین‌المللی و راندن کلیه نیروهای عراقی و تمرکز اغلب نیروهای ایران در سمت چپ جاده اهواز – خرمشهر موارد زیر برای فرماندهی عراق نمایان شد.

الف – چنانچه نیروها به پیشروی خود از خاکریزهای مرزی ادامه دهند به تئومه در بصره و نشوه خواهند رسید و این به این معنی است که کلیه پل‌های شط العرب را به تصرف خود در آورده است.

ب – به این ترتیب نیروهای ایران با پیشروی به جاده لشکر ۵ مکانیزه، لشکر ۹ زرهی و لشکر ۶ زرهی آنها را محاصره و اسیر کرده و سرانجام سپاه منهدم می‌شود.

ج – نیروهای مستقر در خرمشهر نیز بدون درگیری به محاصره و اسارت درخواهند آمد.

بنابراین، فرماندهی عراق تصمیمات زیر

به مناسبت سوم خرداد سالروز آزادسازی خرمشهر

از نگاه اسیران عراقی

را اتخاذ کرد:

الف – عقب کشیدن لشکر ۶ زرهی از محور نشوه به عراق و تخلیه و انهدام شهر هویزه با مواد منفجره
ب – عقب کشیدن لشکر ۵ به شلمچه
ج – انتقال لشکر ۹ به منطقه کتبیان
د – کلیه لشکرها ی مزبور پس از انتقال به عقب برای مقابله با تعرض‌های احتمالی دشمن به پل های شط العرب آماده باشند.

ه – افزایش نیروها و اصلاح مواضع پدافندی در منطقه خرمشهر به سمت نیروهای ایرانی که البته لازم است یادآوری شود خرمشهر در برابر نیروهای ایرانی به صورت نعل اسبی قرار داشت و تصمیم گرفته شده بود که کلیه نیروها شهر را تخلیه و به مرزهای بین‌المللی انتقال یابند.

و – صدام شخصاً تصمیم گرفت نبرد در داخل خرمشهر به هر قیمتی که تمام شود انجام گیرد.

■ **طرح دفاعی عراق از شهر خرمشهر پس از عبور نیروهای ایران**

تنها هدف فرماندهی نیروهای مسلح عراق حفظ و نگهداری خرمشهر به هر قیمت ممکن بود، به طوری که در این مورد رهنمودهایی از شخص صدام صادر شد. وی همچنین، معاون خود عزت ابراهیم الدوری و بعضی از اعضای فرماندهی کشوری را برای بررسی وضعیت و آگاهی از نظرات آنان درباره نبرد آینده خرمشهر، به سپاه سوم اعزام کرد و به این موضوع به دلیل وجود نیروهای عراقی در داخل خرمشهر که امکان محاصره آنها وجود داشت اهمیت داده شد. و بهترین روش مقابله با وضعیت موجود تشخیص داده شد. و هیچ کس جرأت دادن پیشنهاد عقب کشیدن نیروها را نداشت. فرماندهی عراق به رسته مهندسی دستور داده بود پل مهندسی از نوع «پی‌اِم‌پی» بر شط‌العرب در فاصله دو کیلومتری شمال جزیره ام‌الرصاص احداث کنند، این پل که آمادگی‌های نصب آن از قبل انجام شده بود در اثانی عملیات طاهری نصب شد.

طرح دفاعی فرماندهی عراق از خرمشهر به شرح زیر بوده:
الف–لشکر ۱۱ پیاده مسئولیت اداره عملیات را به عهده داشت.
ب – سرهنگ احمد زیدان فرمانده تیپ ۱۱۲ مسئول هماهنگی واحدهای زیر امر لشکر در خرمشهر بود.
ج – تیپ ۳۳ برای مقابله با رخنه‌های احتمالی در جبهه، احتیاط لشکر و در خرمشهر مستقر بود (این تیپ احتیاط محلی و مستقیم خرمشهر به شمار رفته و به محض صدور دستور لشکر وارد عمل می‌شد)

د – شهر به وسیله نیروهای اضافی تقویت شد.
ه – جبهه یگان‌ها به سمت رود کارون بود و سپس به سمت اهواز قرار داده شدند، اما بعضی از واحدها برای مقابله با عبور احتمالی (با تلاش فرعی) نیروهای ایرانی در فاصله‌ای نزدیک رود کارون همچنان باقی ماندند.
و – ذخیره کردن مهمات به مقدار زیاد
ز – تقویت واحدهای توپخانه

ح – مامور کردن تیپ ۲۳ پیاده به لشکر ۱۱.

ط – فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق لشکر ۷ پیاده را برای بهره‌گیری در صورت نیاز زیر امر سپاه سوم قرار داد و ی – تیپ ۲۲ نیروی مخصوص نیز به سپاه سوم مامور شد.

■ **خلاصه طرح پدافندی عراق از خرمشهر**

الف – مقاومت و پایداری در سنگر تا آخرین گلوله و نفر دنبال شود.

ب – به محض ایجاد رخنه در یکی از مواضع، تیپ ۳۳ نیروی مخصوص موظف بود فوراً با آن مقابله کند.

ج – چنانچه رخنه گسترده بود و تیپ ۳۳ نیروی مخصوص قادر به مقابله با آن نبود به ترتیب لشکر و سپاه نیروی احتیاط خود را وارد عمل می‌کردند.

■ **طرح تک و باز پس‌گیری خرمشهر توسط نیروهای ایران**

خلاصه طرح تک نیروهای ایرانی به شرح زیر است:

الف – رخنه و پیشروی به وسیله دو ستون در جبهه نیروهای عراقی در شمال نهر عریض که ستون نخست: ستونی به سمت شط العرب و ستون دوم: ستونی به سمت نیروهای مستقر در نزدیک جاده اهواز – خرمشهر برای محاصره آنها بود.

یکی از اشتباهات اصلی فرماندهی عراق در نبردهای خرمشهر به حساب آورد.

و – در ساعت ۹:۰۰ سرهنگ احمد زیدان فرمانده تیپ ۱۱۳ و فرمانده نیروهای مستقر در خرمشهر، بنا به دستور لشکر ۱۱ دستور داد که منطقه بندر برای انجام حمله و شکستن محاصره شناسایی شود. سرهنگ احمد زیدان کنترل خود را از دست داده و دستپاچه شده بود و حتی در حین شناسایی بندر به طور آشکار معلوم شد که وی در حال شناسایی و جست‌وجوی محلی برای عبور از اروندرود است. در ساعت ۱۵:۰۰ سرهنگ احمد زیدان دستورات لشکر را به نیروهایی که به طور ابتناشه و فشرده تجمع کرده بودند (به طور غیرقابل وصفی کپه شده بودند) ابلاغ کرد. همچنین، شنیدیم که اقدامات در داخل یکی از میداین مین خرمشهر رفته و سرهنگ ستاد خمیس مخیلف فرمانده تیپ ۴۸ به جای وی منصوب شده است. نیمه شب ۲/۳/۶۱، تمام یگان‌ها داخل بندر بودند.

ز – در ساعت ۸:۰۰ روز ۳/۳/۶۱، لشکر ۷ پشتیبانی در منطقه شلمچه پانک کرد، ولی شکست روبه‌رو شد.

همچنین، از نیروهای عراقی محاصره شده در شهر خواسته شد برای شکستن محاصره از بندر به سمت قصر شیخ خزل اقدام به حمله کنند، ولی با پانک نامنظم به دلیل وجود نهر عریض و اجرای آتش انبوه سلاح‌ها با شکست روبه‌رو شد و نیروهای عراقی متحمل تلفات زیادی شدند.

ح – نیروهای ایران حلقه محاصره را در منطقه بندر تنگ‌تر کردند به طوری که تا دروازه بندر رسیدند در این حال، تمامی مهمات نیروهای عراقی که در موقع عقب‌نشینی از مواضعشان با خود حمل کرده بودند تمام شده و هزاران نفر خود را تسلیم نیروهای ایران کردند.

ط – فرماندهی عراق، سرتپ ستاد سعید محمد فتحی را از سمت فرماندهی لشکر ۱۱ برکنار و هدایت عملیات به عهده سرلشکر ستاد قدوری الدوری دبیر فرماندهی کل نیروهای مسلح واگذار شد. وی از نیروهای عراقی خواست مقاومت کنند و قول داد که نیروهای المنصور با پشتیبانی نیروهای زهری در حال پیشروی به سمت خرمشهر هستند، ولی این اظهارات به طور کلی نادرست بود و

ی – وضعیت به همین صورت ادامه داشت و هزاران نفر از جمله فرماندهان تیپ‌ها و گردان‌ها در قراقرگاه نیروهای کماندویی موجود در بندر گردآمدند که ترس، اضطراب و دستپاچگی همه را در بر گرفته بود و توپخانه نیروهای ایران به اجرای آتش خود ادامه می‌داد که باعث کشته و زخمی شدن ده‌ها نفر (به طوری که از درد می‌نالیدند) شد. در ساعت ۱۸:۰۰ روز ۳/۳/۶۱، نیروهای ایرانی موفق شدند بندر را تصرف کنند و هزاران نفر از نیروها و فرماندهان عراقی که در محاصره بودند را به اسارت در آوردند و به این ترتیب تصرف بندر خرمشهر پایان یافت.

■ **اشتباهات ایران از نگاه اسیران عراقی**

الف – عدم بهره‌برداری از فرصت‌های به دست آمده در جریان نبردها. برای نمونه، بعد از انهدام تیپ ۱۸ زرهی و تیپ ۲۴ مکانیزه در روز ۱۹/۲/۶۱، می‌توانستند به سوی خرمشهر و شلمچه پیشروی کنند و اغلب یگان‌های سپاه سوم را محاصره کنند، ولی از این فرصت استفاده مناسبی برای گرفتن اسیر بیشتر نشد.

ب – عدم حفظ دور تک، نیروی مهاجم بعد از وارد آوردن خسارات فراوان به دشمن باید از ضعف، دستپاچگی و اضطراب فرماندهان و نیروها استفاده می‌کرد که خود را برای انهدام هرچه بیشتر یگان‌های دشمن به طور گسترده‌تری ادامه می‌داد.
ج – تردید در اتخاذ تصمیمات متهورانه و قاطع در این نبرد به طور آشکار مشاهده شد چرا که می‌توانستند بعد از انهدام کامل نیروهای عراق، تصمیمات متهورانه همراه با اقدام نظامی اتخاذ کنند. همچنین می‌توانستند ماشین جنگی عراق را در پیش‌ساخته) در محاصره کامل قرار گرفت و مجبور شد خود را به نیروهای اسلام تسلیم کند، اما گردان ۹ توانست یک گروهان به علاوه یک دسته به پادگان دژ اعزام کند تا منتظر بازگشت گروه‌های گشتی شوند و خود را برای ماموریت آینده آماده کند.

د – فقدان نیروهای تقویتی و احتیاط تا در شرایط مناسب توسط فرماندهی نیروهای ایران وارد عمل شود.

هـ – عدم حفاظت اطلاعات درباره تمرکز نیروها باعث لورفتن طرح‌های زیادی از سوی نیروهای ایران شده بود و – نیروهای اسلام احتیاج به کنترل زیاد بر یگان‌ها، جبهه و تردد افراد و خودروها داشتند.

■ **اشتباهات عراق**

الف – عراق می‌توانست به نیروهای ایران فرصت پیشروی به سمت داخل (عراق) را داده و سپس آنان را به وسیله لشکر ۶ زرهی و لشکر ۵ مکانیزه محاصره و دور زند، ولی دستپاچگی آشکار فرماندهی باعث شد از اتخاذ آسان‌ترین تصمیمات باز ماند.

ب – فرماندهان جرات کافی برای اتخاذ تصمیمات متهورانه نداشتند.

ج – اغلب تصمیمات و دستورات مرکز بدون محاسبه و دور از واقعیت موجود در صحنه نبرد بود.

د – عراق می‌توانست نیروهای خرمشهر (نیروهای عراقی) را به مرزهای بین‌المللی بکشد و آنان را از مشکلی که قبل از نبرد اتفاق افتاد رها کند.

هـ – عراق می‌توانست با لشکرها ۶ – ۵ – ۹ به سمت نیروهای عبور کننده ایرانی پانک کند و عملیات عبور را به شکست کشاند.

و – پایین بودن روحیه‌ها و عدم تمایل بیشتر افسران، درجه‌داران و سربازان به جنگ، به نیروهای ایرانی کمک شایانی کرد.

■ **نقاط مثبت ایران**

الف – بالا بودن روحیه نیروها.

ب – طرح تک نیروها بسیار خوب و منسجم بوده است.
ج – بهترین (شگفت‌ترین) اقدام ایران در عملیات

بیت‌المقدس طرح تک به خرمشهر و در نظر داشتن نهر عریض برای استفاده از آن در هنگام تک و محاصره نیروهای عراقی در منطقه قبل از پل احداثی بر شط‌العرب بود که به محروم ساختن نیروهای عراقی در استفاده از پل منجر شد، با توجه به این که قبل از عملیات خرمشهر نیروهای اسلام برای محاصره نیروهای عراقی رخنه‌ای در نزدیکی مرزهای بین‌المللی انجام دادند، ولی موفق نشدند.

د – مقاومت و پایداری نیروهای ایران باعث شکست کلیه اقدامات عراق شد.

تهیه و تدوین:

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه

چهره‌های تاریخ

آنجلوس سکیانوس غزل‌سرای یونان

محمود فاضلی

شعر یونانی در حوزه زندگی اجتماعی و سیاسی این کشور ریشه‌دوانده است و ادبیات یونانی به معنایی که آفرینندگانش در نظر داشته‌اند، بیان شکل‌پذیری آرمان یونانی است. در زندگی یونانی شعر هم بر آموزش حقایق عقلی-کلی برتری دارد و هم بر رویدادهای اتفاقی زندگی شخصی. شاعران یونانی به‌ویژه در یونان باستان همیشه نادانِ فضیلت انسانی و همیشه آموزگار و مربی بشریت بوده و حتی گفته می‌شود در یونان باستان جمله «آموزگاران سه‌گانه یونانی، شاعر، مرد سیاسی و حکیم بلندمرتبه‌ترین رهبران قومند» بسیار معروف بوده است.

آنجلوس سکیانوس شاعر غزل‌سرای یونانی در ۱۵ ماه مارس ۱۸۸۴ میلادی در جزیره لفسکاد واقع در جنوب غربی یونان متولد شد. وی پس از گذراندن دوران سخت کودکی و نوجوانی در سال ۱۹۰۲ فعالیت‌های ادبی خود را با چاپ اشعاری در مجلات معروف آن روزگار یونان آغاز کرد. وی از آثار ادیبان و غزل‌سرایان یونان باستان همچون هومر، افلاطون، فیثاغورث و دیگر بزرگان فلسفه و ادبیات یونان باستان که هریک در عصر خود تاثیرگذار بودند، به‌ویژه هومر بهره‌فراوانی برد. چرا که وی نیز معتقد بود دو حماسه بزرگ هومر (ایلیاد و اودیسه) بیش از هر نوع دیگر شعر، آئینه تمام‌نمای آرمان‌های تربیتی و فرهنگی یونان است. چرا که حماسه ایلیاد نیز برای او فقط اثری ازچمند از نبردهای روزگاران باستان نیست بلکه یادگار فناپذیر زندگی انسانی و درد و رنج انسانی بوده است.

در نظر یونانیان هومر، شریف‌ترین نمونه شاعر و مربی بوده است. چرا که از نظر آنها شعر هنگامی اثربخش خواهد بود که همه نبردهای زیبا شناختی و اخلاقی انسانی در آن به زبان بیاید. هومری که در اشعارش به تاریخ پشت می‌کند و رویدادها را از جامه مادی عریان می‌سازد و از نو می‌آفریند و نشان می‌دهد که مسائل چگونگی از ضرورت درونی خویش سربرمی‌کشد. سکیانوس نیز به مانند شاعران قدیمی یونان معتقد بود شعر هنگامی اثر تربیتی می‌بخشد که در عماق روح انسانی ریشه داشته باشد و اعتقادی اخلاقی و اشتیاقی والا و درونی و آرمانی الزام‌آور برای بشریت را مجسم سازد. یونانیان همیشه شاعران را مربی قوم به‌وسیع‌ترین و عمیق‌ترین معنی کلمه تلقی کرده‌اند و هومر در نظر آنان شریف‌ترین نمونه شاعر و مربی برای مردم عصر خود بوده است.

سکیانوس شاعر پس از ازدواج، به علت علاقه‌مندی همسرش به ادبیات یونان با همکاری یکدیگر در سال۱۹۲۷ جشن‌های بزرگ دلفی را پایه‌گذاری نمودند. این جشن‌ها هرساله در ماه مه برگزار و طی آن مجموعه‌ای از برنامه‌های ورزشی-هنری و علمی به مسابقه گذاشته می‌شود. معبد تاریخی دلفی، بزرگترین مرکز آیینی یونان است. این مجموعه در قرن چهارم الی ششم و تدریجاً ساخته شده است. دلفی یکی از معابد ساخته شده برای آپولون خدای عقل، آگاهی، پاکدامنی، افتخار و شرف یونانیان باستان است. بسیاری از فلاسفه، قضات، پیشگویان و روحانیون یونانی در قرون یاد شده در این معبد فعال بوده‌اند. بسیاری از پادشاهان دولت شهرهای یونان و حتی شاهان آسیای

صغیر نیز در این معبد نذر می‌کردند. آنجلوس سکیانوس این شاعر غزل‌سرا به منظور ترویج نام و یاد معبد دلفی، اشعار و مقالاتی با عنوان «دانشگاه دلفی، چالش‌های دلفی، جشن‌های دلفی، ایده دلفی، درود یونانیان بر معبد دلفی و گفتار دلفی» منتشر کرد. مهم‌ترین اثر سکیانوس مجموعه اشعار غزلی بود که در سال ۱۹۰۷ میلادی با نام «افروسکیوتو» منتشر کرد. کار بعدی وی دیوان اشعاری به نام «مقدمه‌ای بر زندگی» شامل پنج کتاب با عنوان «وجدان زمین من، وجدان نژاد من، وجدان زن، وجدان عقیده و وجدان اخلاق شخصی» بود که در سال‌های ۱۹۱۵ الی ۱۹۲۰ منتشر شد. کتاب «عید پاک یونانیان» آخرین غزل‌های چاپ شده وی است که در سال ۱۹۲۷ منتشر شده است.

به مانند بسیاری از شاعران و داستان‌سرایان یونانی که تلاش کرد تا در عین نگاشتن به زبان یونانی جدید، بیشترین مخاطبان خود را داشته باشند. سکیانوس شاعر برجسته یونانی که از پیشگامان و پایه‌گذاران یک جریان و جنبش انسان‌دوستانه به شمار می‌رفت و نقش تعیین‌کننده‌ای در تشاهم و دوستی انسان‌ها در عصر خود داشت، سرانجام در سال ۱۹۵۱ پس از مدت‌ها بیماری و گوشه‌نشینی دارفانی را وداع گفت. وی دو بار به عنوان کاندیدای جایزه نوبل معرفی شد اما به دلیل عدم حمایت همه‌جانبه دولت وقت یونان از وی در هر دو بار از دریافت این جایزه فرهنگی محروم شد. وی از شاعران و ادیبان یونانی است که مورد احترام جامعه ادبی امروز قرار دارد و آثارش به بسیاری از زبان‌های زنده جهان ترجمه شده است. سکیانوس شاعر بزرگ یونانی بار سنگین مسئولیت تاریخ و ادبیات کشورش را بر شانه‌های خود احساس می‌کرد، چرا که معتقد بود هر کسی در یونان متولد شده باشد خواه ناخواه، مسئولیت بزرگی بر دوش گرفته است.